

Oslo, 19. mai 2010
Vår ref: 296/3900/10 TPB/hs
Deres ref: 201001317-/AAN

Høring - NOU 2009:21 Adopsjon – til barnets beste

Adopsjonsutvalget har tatt mål av seg til å lage en helhetlig oversikt over, og samlet innstilling om, hele adopsjonsfeltet. Innstillingen gir en grundig innføring i de ulike sider ved adopsjon, de ulike typer adopsjon, barna som berøres og de voksne som søker å få adoptere.

Norsk Psykologforening vil i uttalelsen konsentrere seg om de psykologfaglige aspektene ved ordningen, og med et feste i innstillingens egen hovedretningslinje: "barnets beste". Dette innebærer vektlegging av de spesielle forutsetninger som disse barna har og søkeres egnethet til å påta seg det varige ansvaret og omsorgen for dem, mer enn de voksnes behov for et barn.

Vi vil omtale spesielt de internasjonale adopsjoner, samt adopsjon av norske spedbarn, som iflg. innstillingens forslag bør bli behandlet på samme måte. Når det gjelder adopsjon av norske stebarn og fosterbarn, støtter vi i all hovedsak innstillingen uten å gå nærmere inn på det.

BARNA

Antall utenlandske barn som det søkes adoptivforeldre til, er sterkt redusert de senere årene, og var i 2008 ca. 300 pr år. Dette er langt færre enn det er søkere til å motta et adoptivbarn. Når det gjelder norskfødte barn, dreier det seg nå i hovedsak om stebarn, ca 220 og fosterbarn, ca 20 pr år. Disse har allerede etablert et nært forhold til adopsjonssøkerne. I tillegg er det en gruppe på under ti spedbarn pr. år som adopteres. Når det gjelder fosterbarn som tvangsadopteres fra sine foreldre til sine fosterforeldre (svært få pr år), holdes disse utenfor i utvalgets videre drøfting av tiltak, først og fremst fordi disse sakene reguleres av Barnevernloven.

Innstillingen omtaler de internasjonale barna og de norske spedbarna som ukjente barn. For å tydeliggjøre et barneperspektiv, kunne en uttrykt det samme ved å si at de som tar imot søkerne som ukjente for barnet. Bevisstheten om dette forholdet blir økende påkrevd jo eldre barnet er når det kommer til sine nye foreldre.

De internasjonalt adopterte barna

Innstillingen henviser både i egne kapitler, utover i teksten og i et vedlegg til undersøkelser som viser hvordan tidlig omsorgssvikt og brudd i relasjoner kan medføre vesentlige og (lang)varige fungeringsproblemer hos barn, herunder også barn som blir adoptert. Spesielt ”det naturlige eksperimentet” med de rumenske barnehjemsbarna, som både innstillingen og det ene vedlegget omtaler, demonstrerer dette. Det foregår fortsatt oppfølgende studier av hvordan det går med disse barna, og det viser seg at noen restituerer seg godt, andre i mindre grad, og noen synes å få vedvarende fungeringsvansker både følelsesmessig, sosialt og / eller kognitivt. Generelt viser undersøkelsene økende og mer vedvarende vansker jo eldre barna var ved overføringen fra barnehjemmene til adoptivhjemmene (inndelt i kategoriene under 6 måneder, mellom 6 og 24 måneder og over 2 år). Fram til nå er barna fulgt opp til de er 11 år gamle. Foreløpig må vi konkludere med, og basere oss på, at tidlig omsorgssvikt kan ha store konsekvenser for barna, deres fungering og videre utvikling. (Nedenfor noen henvisninger utover de som innstillingen og vedlegget henviser til.)

Vi må regne med at mange opplysninger om barnas utvikling og tilværelse før de kommer til Norge, forblir ukjent. En må i stedet ta høyde for at det enkelte barn kan ha opplevd omsorgssvikt av ulik art og brudd i gode eller dårlige relasjoner. Noen har kanskje aldri fått anledning til relasjonsutvikling i sitt tidlige liv.

I sine forslag til gruppering av barna med sikte på gradvis økende krav til adoptivsøkerne, inndeler utvalget barna i kategoriene

- ”allmenn godkjenning 0-3 år”
- ”utvidet godkjenning 3-5 år og / eller andre mindre støttebehov”
- ”utvidet godkjenning 5 år+ og / eller andre større støttebehov”

SSB har siden 2006 lagt seg på en ”grovere” aldersinndeling enn tidligere, og slått de tre første årskullene sammen til én kategori. Denne inndelingen kan gi inntrykk av at den første gruppen er uten spesielle utfordringer og belastninger. Det er mulig og sannsynligvis riktig for flere av dem, men ikke for alle. Etter det vi nå vet, er barn under 3 år en heterogen gruppe, og bør i det minste inndeles i enkelt årskull, som tidligere. Dette gjelder kanskje spesielt for barn som skal adopteres. Det må tydeliggjøres for adoptivsøkerne at jo eldre barnet er – også innen 0-3 års kategorien – desto sterkere har barnet allerede etablert indre arbeidsmodeller om seg selv, om verden og samhandling, noe som stiller økende krav til omsorgspersonene.

Barn over 3 år og barn med spesielle behov for støtte (s. 101, s. 187 – 194)

Innstillingen peker på at stadig flere avgiverland ønsker å beholde de minste barna for adopsjon innenlands og i stedet bortadoptere barn med støttebehov til land med større mulighet til å bistå disse barna spesielt. Derfor må vi regne med at denne gruppen barn vil øke, mens det vil bli færre blant de yngste. Det vil medføre at behovet for gode og stabile nye omsorgspersoner og støttetiltak øker tilsvarende. Disse behovene kan vi ikke regne med er kjent før (evt. lenge etter at) plasseringen er gjennomført. En må derfor allerede i utgangspunktet ta høyde for at barnet har slike behov.

Vi er enig i innstillingens standpunkt om at det må foretas en konkret vurdering av hvor omfattende hjelpebehov det enkelte barn har, og at en evt. må kunne avslå å ta imot barnet for adopsjon i Norge (s. 194 h.sp.).

ADOPTIVSØKERNE (s. 82 – 106)

Vi støtter innstillingens forslag om at de som søker om å få adoptere et ukjent barn, må grundig vurderes før de godkjennes. Det er viktig at adoptivsøkere vurderes ut fra barnas, og ikke søkerens, behov. Vi er enig i innstillingens presisering av "...at det bør kreves klar sannsynlighetsovervekt for at adopsjon vil bli til barnets beste. Det vil særlig gjelde for adopsjon av barn med behov for spesiell støtte." (s. 236 v. sp.)

Søkerne må gjøres klar over hva det kan innebære av omfattende omsorgsoppgaver. Kravene både ved utvelgning, opplæring og oppfølging må være tydelige og store, og vi er enig i innstillingens forslag om særskilt utredning og godkjenning med sikte på adopsjon av barn med behov for spesielle støtte. Disse behovene må konkret vurderes i forhold til søkerens forutsetninger. Det bør her legges vekt på at en følger den matchings-prosessen som Guide to Good Practice 2008 anbefaler (s. 101, v. sp.).

Både søkerne og utrederne må være i stand til å skille mellom ønsket om å få et barn og evnen til påta seg de store omsorgsoppgaver som barn krever. Gitt dagens situasjon med langt flere søkere enn barn, synes det å være gode muligheter til å velge ut fra barnets behov.

Søkernes alder (s. 92 – 95 og s. 101 – 103)

Innstillingen baserer seg på at nåværende tidshorison på tre år fra søknad til et barn kommer til familien, legges til grunn. Med en ytre grense på 40 – 42 år for en søker innebærer det at barnet kan komme når de er fylt 45 år. Statistikken over hvor gamle norske foreldre er når barnet blir født, viser at de vil representere en ytterst marginal gruppe, 0,4% (s. 93, h.sp.). Disse foreldrene vil være i slutten av 50-årene før barnet er ferdig med barneskolen, og nådd pensjonsalder før barnet er myndig.

Som innstillingen påpeker, har mange av barna med seg forutsetninger som krever betydelig innsats fra sine omsorgspersoner over mange år, for noen av dem flere år enn det som er vanlig. Riktignok er det stor forskjell også på voksne, men det er mer sannsynlig at fleksibiliteten, det vedvarende engasjementet og helsen heller minker enn øker med alderen.

"Innstillingen uttaler på s. 94, v.sp.: "Det er neppe noe stort problem at det er en viss forskjell i alder mellom foreldre som får egenfødte barn og foreldre som adopterer, men aldersforskjellen bør etter utvalgets mening ikke være for stor. Adopsjonsutvalget har tatt hensyn til at alderskravene ikke må være så stramme at søkerne ikke har brukt opp mulighetene for assistert befruktning, noe som kan resultere i at flere søkere forsøker å bli gravide parallelt med adopsjonssak."

Etter vår gir mening uttrykker denne formuleringen en uheldig dreining fra et barneperspektiv til fordel for et voksenperspektiv. Det ville vært ønskelig om innstillingen i stedet for gjemme bort et viktig prinsipp på denne måten, hadde åpent diskutert de to til dels motstridende hensyn. Det at adoptivsøkere venter i det lengste med å søke å få et barn gjennom adopsjon, skal etter vår oppfatning ikke gå ut over barna. Når en kan enes om at det er en fordel at foreldrene er noe yngre, så er det disse søkerne en bør velge blant.

Vi er enda mer uenige i innstillingens forslag om at alderskriteriet kan skyves oppover for eldre barn og for barn med behov for støtte (s. 101 – 103). Dersom en følger innstillingen på dette punkt, vil det medføre at det bare blir blant disse eldre barn med behov for støtte, som eldre adoptivsøkere kan velge for i det hele tatt å kunne få et barn, som en slags dårligste alternativ blant dårlige mulighetene til å få et barn. Etter vår vurdering vil det være fare for at

barnet langt fra er slik søkerne ønsket seg, noe som kan være svært uheldig for barnet på lengre sikt. Riktignok vil aldersforskjellen mellom barn og forelder da kanskje ikke bli større. Men viktigere er det at disse barna høyst sannsynlig vil ha mer omfattende behov for foreldre med mer spesielle egenskaper. Disse barna vil ofte trenge at foreldrene kan stå på gjerne langt ut over barnets myndighetsalder, slik innstillingen selv presiserer (s. 93, h.sp.).

Innstillingen påpeker riktignok at søkerne til eldre barn og barn med spesielle behov vil måtte vurderes i forhold til barnas behov (s. 194 v. sp.) Dette er viktig, men ikke betryggende. Barneperspektivet kan det være vanskelig å beholde når følelser settes i sving, også blant profesjonelle, noe utvalget selv peker på som problem (s. 93, h.sp.).

Innstillingen foreslår at alderskravet også skal kunne fravikes når det gjelder barn nummer 2. Etter vår vurdering er dette feil: omsorgen for to barn er minst dobbelt så krevende som omsorgen for ett. Dersom argumentet for dette forslaget er muligheten for et søskenforhold, vil en aldri kunne vite hva slags søskenforhold som blir produkt av enda et barn. Vi er derfor uenig i at en skal kunne lempe på alderskravet for et barn nummer to.

Vi ser ingen grunn til å tilgodese de søkere som venter til de er over 40 – 42 år gamle før de søker om å få et adoptivbarn, og foreslår derfor at det settes en klar øvre aldersgrense, fortrinnsvis på 40 år for å bli godkjent som søker for alle typer adopsjon av ukjent barn. Den andre forelder bør ikke være eldre enn 45 år ved søknadstidspunkt.

Umyndige (s. 79 v. sp.)

Innstillingen åpner for at umyndiggjortes søknader må støttes opp under av vedkommendes verge. Vi stiller oss uforstående til at umyndiggjorte i det hele tatt kan komme i betraktning for å kunne adoptere.

Den individuelle vurdering (s. 103 – 104)

Denne vurderingen som foretas etter at søkerne har gjennomgått det pålagte kurset, bør være grundig og uttømmende om de vesentlige aspekter ved det å leve med et adoptivbarn generelt og dette barnet spesielt. Vi er enig i det som innstillingen her legger vekt på, s. 103 – 104). Når det gjelder søkerens motivasjon, anser vi det viktig ikke bare med en vurdering av graden, men også hva innholdet i motivasjonen er (s. 104, v. sp.). Som nevnt over, må denne vurderingen være ekstra inngående når det gjelder godkjenning for adoptering av eldre barn og barn med særlige støttebehov.

Når det gjelder den avgjørende vurdering av om en søker skal godkjennes for å motta et ukjent barn, er vi enig i innstillingens formulering om at "...det bør kreves klar sannsynlighetsovervekt for at adopsjon vil bli til barnets beste. Dette vil særlig gjelde barn med behov for spesiell støtte..... Et vesentlig forhold er at en ved vurderingen av om søkere skal godkjennes som adoptivforeldre krever en høy grad av sikkerhet for at de er egnede adoptivforeldre." (s. 236)

STØTTE OG TILTAK ETTER ADOPSJON (s. 242 – 245)

Innstillingen siterer her (og flere andre steder) både Haagkonvensjonen og Guide to Good Practice 2008. Disse pålegger myndighetene i mottakerlandene å sørge for en oppfølging av adoptivbarna og deres familier med hjelpetiltak og støtte. Innstillingen påpeker betydningen av at tjenestene ikke stopper når barnet mottas av adoptivforeldrene, men at de får oppfølging etter behov, og nevner blant annet "...et lett tilgjengelig lavterskeltilbud for de

adoptivfamiliene som ønsker det.” (s. 243 h. sp.) PPT og BUP blir nevnt som instanser med nødvendig kompetanse.

Vi vil påpeke at de ovennevnte retningslinjer ikke begrenser seg til de familier som selv ønsker og søker det. Det blir derfor for svakt når innstillingen foreslår (s. 244 v.sp.) ”...at adoptivfamilier gis tilbud om...” Mottakerlandene har, så vidt vi forstår, en forpliktelse til å følge med i hvordan det går med adoptivbarna også der dette ikke er eksplisitt ønsket fra adoptivforeldrenes side eller gjennomføres av dem. Det er ikke ønskelig at en slik oppfølging får preg av tilsyn, men fremstår som en selvsagt og obligatorisk oppfølging fordi disse barna kan ha særegne behov. Etter vår vurdering vil det være av betydning – og i tråd med de nevnte retningslinjer – at en sørger for en slik oppfølging med sikte på å være i forkant av tendenser til skjevutvikling hos barn. Ut fra sine øvrige funksjoner overfor alle barn kan denne funksjonen naturlig legges til den lokale helsestasjon, som evt. vil kunne bistå med viderehenvisning til annen relevant kompetanse.

ADMINISTRASJON (s. 233 – 234)

Innstillingen foreslår at Bufetat overtar de offentlige organers funksjoner i adopsjonssaker, og at det innføres en trinnvis godkjenningsordning. Vi er enig i dette forslaget.

Bufetat regions sekretariat foretar i trinn 1 en innledende vurdering ut fra de objektive vilkår som stilles for adopsjon. I trinn 2 gjennomgår adopsjonssøkerne kurs, og i fase 3 foretas den mer grundige kartleggingen av søkerens forutsetninger og egnethet for adopsjon av det bestemte barn. Her gis det godkjenning i forhold til de tre gradene av behov for støtte som en antar at det enkelte barn vil ha. Dette synes å være en god og klar ansvars- og oppgavedeling i løpet av de årene prosessen pågår.

Vi mener det vil være fornuftig at regionrådet, bestående av jurist, lege og psykolog, som tar standpunkt til den enkelte søker, blir supplert med sekretariatets sosialfaglige utreder (s. 220 v. sp.) når den enkelte søker blir drøftet. Dette både for å sikre at den innhentede informasjon blir best mulig kommunisert til rådet, og at den sosialfaglige vurderingen blir med i avgjørelsen.

Innstillingen foreslår at det etableres et sentralt adopsjonsråd (s. 220 og s. 233) som skal fungere som klageinstans for avgjørelsene i regionrådene. Vi er enig i det.

Innstillingen foreslår (s. 220 h. sp. og 233 h. sp.) at de svært få adopsjoner av nasjonale barn avgjøres av dette Adopsjonsrådet som første instans. Dette stiller vi oss undrende og skeptisk til. Begrunnelsen om at det dreier seg om få saker, anser vi ikke som tilstrekkelig for å fravike det innstillingen for øvrig har lagt til grunn: at internasjonale og nasjonale saker med ukjent barn skal behandles likt (s. 112 h. sp.). Hver søknad krever individuell og konkret vurdering. Dersom innstillingens forslag gjennomføres, mister disse sakene ankemulighet, noe vi anser som uheldig.

Litteratur:

Celia Beckett, Barbara Maughan, Michael Rutter, Jenny Castle, Emma Colvert, Christine Groothues, Jana Kreppner, Suzanne Stevens, Thomas O'Connor og Edmund J.S. Sonuga-Barke: Do the Effects of Early Severe Deprivation on Cognition Persist Into Early Adolescence? Findings From the English and Romanian Adoptees Study. I Child Development, 2006, s. 696 – 711.

Emma Colvert, Michael Rutter, Celia Beckett, Jenny Castle, Christine Groothues, Amanda Hawkins, Jana Kreppner, Thomas G. O'Connor, Suzanne Stevens og Edmund J.S. Sonuga-Barke: Emotional difficulties in early adolescence following severe early deprivation: Findings from the English and Romanian adoptees study. I: Development and Psychopathology, 2008, s. 547 – 567.

R.A.C. Hoksbergen, J. ter Laak, C.van Dijkum, S. Rijk, K. Rijk og F. Stoutjesdijk: Posttraumatic Stress Disorder in Adopted Children From Romania. I: Am. J. of Orthopsychiatry, 2003, s. 255 – 265.

Jana Kreppner, Michael Rutter, Robert Marvin, Thomas O'Connor og Edmund Sonuga-Barke: "Assessing the Concept of the 'Insecure-Other' Category in the Cassidy-Marvin Scheme: Changes Between 4 and 6 Years in the English and Romanian Adoptee Study" I: Social Development, 2010, in press.

Med vennlig hilsen
Norsk Psykologforening

Tor Levin Hofgaard
President